

N:o 175.

Af herr **E. Åkerlund**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillsättande af en komité för utredning angående lämpligheten af handelsdomstolars införande.

Sedan Riksdagen genom sina nyligen fattade beslut i försvarsfrågan tydligt nog visat sitt varma intresse och jemväl lagt, som vi hoppas, fasta grunder för landets anseende och oberoende utåt, är för lagstiftaren tiden inne att taga i beaktande de spörsmål af annan innebörd, hvaraf i kanske lika hög grad statens styrka beror.

Det är ingen öfverdrift att påstå, att i det inre, der det gäller det fredliga nationella arbetet, näringslifvets utveckling, hvarförutom försvarets bördor ej kunna bäras, grundvilkoren äro: *förtroende* man och man emellan, *visshet* för en hvar, att han skall blifva skyddad i sin goda rätt och *visshet*, att ingen orätt skall i längden gälla; men allt detta åter hänger ovilkorligt derpå, om inför rätta och under lagen sanning och rätt i ordens verkliga och fulla mening städse komma en hvar till godo.

Som förhållandena nu äro hos oss, kan man i sanning icke känna sig förvissad, att, der ens intressen kommit i kollision med andras, *det* skall blifva officiellt erkänt som sant, som verkligen är sant;

ty inför rätta utkräfves icke sanningspligten såsom i det enskilda lifvet bland hederliga menniskor.

Domaren hos oss finner enligt gammal fördomsfull uppfattning det hårdt och obilligt att i fråga om mitt och ditt eller i civila mål nödga en person att tillstå eller framlägga mer än som kan för honom vara önskligt; och bunden af samma vekliga princip gent emot vittnen, afstår eller måste enligt lag domaren hos oss afstå från att utkräfva sanningen ifrån dem, som med afseende på sin personliga ställning till någondera parten eller på grund derutaf, att deras intresse kunde beröras, finna det mer eller mindre obehagligt att lägga fram sanningen — hvilket innebär att i regel domaren ej hemtar sin uppfattning om saken från dem, som stå densamma närmast och bäst känna omständigheterna deri, utan tvärtom i regel stödja sig på ett mer eller mindre otillförlitligt material.

Till följd af en hel del ofördelaktigt samverkande förhållanden, hörande under domstolsorganisationen så väl som under förfaringssättet, har dertill hos oss uppstått en högst onaturlig, men alldeles genomgående tendens att i allt blott se till bokstafven i lagen med underordnande mången gång af hvad som klart nog var lagstiftarens afsigt eller hvad som efter sundt förnuft varit hans afsigt, om han förutsett fallet; och man har kommit så långt, att våra domstolar och våra domare den ena gången efter den andra utan ringaste tvekan låta rätten likasom sanningen bestämmas utaf former eller en förekommen försummelse af en form, i följd hvaraf uti ständigt allt talrikare fall man får bevittna, att *det* som rätt får gälla hvilket allom veterligt saknar allt sanningens och den verkliga rättens stöd.

Uti den allmänna uppfattningen gäller billighet och ett ömsesidigt handlande på god tro som rättesnöre för en ärlig man, men våra domstolar stå allt jemt på den ståndpunkten, att de intet hafva att göra med sådana hänsyn som ej hafva en viss bestämbar formell grund för sig — och omöjligheten under den nuvarande ordningen för våra domstolar, att som regel kunna realisera verklig rätt eller sådan rätt, som samvetet bjuder, gör domaren till sist rent af likgiltig för hvad som är rättskipningens uppgift — att *hjelpa* den verkligen lidande.

Det är förstås uti ett sådant system käranden, som har alla svårigheter emot sig. Svaranden är trygg, blott han kan skickligt hålla sig täckt bakom bestridanden, jäf och invändningar eller former af hvad slag som helst; och i allt för många fall, huru orätt han än har, eller huru gifven rätt käranden än eger emot honom, så, derest han icke lyckats att alldeles omintetgöra kärandens grundade anspråk, lyckas

det honom likväl att så länge uppehålla kärandens rätt, att när han ändtligen får den sig tillerkänd, den för honom förlorat en stor del af sitt värde.

Man har kommit derhän, att hos oss domstolarna och lagens former i verkligheten äro de bästa stöd och värn för den oärlige och för den, som vill lefva på andras bekostnad; men den, som utgår derifrån, att han helt enkelt har sanningen och rätten för sig och tröstar sig dervid, den har i sanning hos domstolarne ett klenst stöd.

En sådan ordning som denna måste hafva verkningar vidt utöfver domstolarnas sessionsrum. Det är naturligt nog, att den, som vet, hvilka synpunkter vid rätten blifva gällande, och vill begagna sig af de hjälpmedel, lagen tillhandahåller, mycket ofta kan ställa sig så, att motparten finner sig sakna alla chanser i striden mot honom och derför ej ens kan tänka på att lagligen försvara sig; och det är lika klart, att den anda och de regler, som äro bestämmande på rättens område, på grund af den auktoritet, som rättskipningen, vare sig god eller dålig, besitter, utan vidare reflexion blifva antagna till norm för handlingssättet äfven på helt andra områden än de till rättskipningen hörande.

Den skada, som det allmänna och de enskilda lida af denna neddragning af begreppen om sanning, rätt och heder, som utgår från vår rättskipning, är rent af oberäknelig.

Det gäller icke blott ekonomiska förluster och rättskränkningar för enskilda, det gäller grundvalarna för samhällets bestånd, hela samhällslifvets sundhet och den kraft, med hvilken vi och kommande släkten skola föra kampen emot yttre så väl som inre fiender.

Här afser jag att framhålla den särskilda synpunkten, att ingenting kan mer än en sådan rättsosäkerhet, ett sådant rättskänslans svaghetstillstånd hämma de goda krafterna uti arbetet för det allmännas och det enskildas befrämjande, eller utvecklingen af näringslifvet till sin sanna styrka.

För handeln är förtroendet den första förutsättningen — huru kan förtroende finnas under beskrifna förhållanden? För utvecklingen af våra affärsförbindelser med utlandet är af vikt, att utländingen vet, att grundsatserna om heder och tro och lojalt erkännande af de rättsbruk, som ligga till grund för transaktionerna, skola kunna påräknas vid förbindelser med våra affärsmän; och det är långt ifrån, att utländingen hyser den tilliten.

Med den oerhörda snabbheten — tack vare de nya kommunikations-

medlen — i affärernas afslutande och genomförande, varornas hastiga förflyttningar och de snabba värdesväxlingarne är oundgängligen för- enadt krafvet på snabb och effektiv rättshjelp, der någon brytning mellankommer; ty ett fördröjande eller uteblifvande deraf är detsamma som gifven förlust.

Men huru kan det blifva tal om, att våra domstolar härvid mot- svara tidens kraf? Lemnandet af den snabba rättshjelpen fordrar fria former, och särskildt att frågornas afgörande ligger i sådana händer, der dels känsla för detta behof finnes, dels ock den uppfattning af af- talens betydelse är att påräkna, som möjliggör ett snabbt beslut — och efter de uppgifterna äro ju ej våra domstolar inrättade.

På handels- och det stora affärlifvets område är blott den oerhörda trögheten i maskineriet detsamma som rättsförnekelse — och måne till hvilkens förmån? Naturligtvis till förmån för den, som vill undandraga sig en förbindelse och sålunda i regel till den oredliges.

Ifrån det praktiska affärlifvets sida hafva röster mer än en gång höjts för genomgripande förändringar i det nuvarande olidliga tillståndet; men beklagligt nog och i följd af brist på erforderlig sammanhållning eller på tillräckligt kraftigt organ eller representation för hit hörande intressen hafva icke rösterna vunnit erforderligt beaktande.

Jag vågar erinra derom, att vid sammanträde med förstärkta lagberedningen under år 1887 af de utaf regeringen tillkallade sak- kunnige, dessa enstämmigt framhöllo det otillfredsställande nuva- rande tillståndet och behofvet af genomgripande förändringar i frå- gan om sättet för domstolarnes ingripande i tvistigheter på handels-, sjöfartens och industriens område, samt att Sveriges allmänna han- delseförening mer än en gång gjort framställningar till regeringen i samma syfte.

Lagberedningen har vid behandlingen af frågan om handels- domstolar synbarligen icke behörigen uppskattat handelsverldens behof; den har icke velat erkänna, att de anordningar, som i andra länder äro vidtagna, verkligen gäfvit den behöfliga hjälpen; den har uppenbarligen känt sig afskräckt af tanken på nya domstolsformer, som dock blott skulle innefatta ett upplifvande af *en ordning, som före våra hofrätters tillkomst var national hos oss*, och har stannat vid att förklara sig anse, »att frågan om inrättandet af särskilda handelsdomstolar för närvarande borde förfalla».

Det lider dock icke tvifvel, att både lagberedningen och för- stärkta lagberedningen med orätt skjutit åt sidan väsentliga synpunkter och fördomsfullt betraktat andra länders erfarenhet; ty det finnes verk-

ligen länder, jag nämner särskildt Frankrike — hvars handelscorps onekligt intager en synnerligen hög ståndpunkt — uti hvilka man anser de särskilda handelsdomstolarna hafva *förtjensten* af den redbarhet och gedigenhet, som inom dess handelsverld råder.

Det är ej heller för någon, som tagit kännedom om, huru de franska handelsdomstolarne verka, förvånansvärdt, att de röna erkännande.

För att i korthet gifva ett intryck om dem må det tillåtas mig att ur den officiella statistiken framhålla, att de af blott jurister bestående domstolar, till hvilka vad gå i handelssaker, år efter år hafva funnit sig kunna ändra ett *mindre* procenttal domar, gifna af dessa handelsdomstolar, än fallet varit beträffande domar, gifna i handelsaker af de vanliga domstolarne, då de handlägga sådana; samt att Paris' handelsdomstol uppbringat snabbheten i rättskipningen derhän, att t. ex. under år 1886 af de under två månader der förekomna 8,992 mål öfver 87 procent afgjorts inom en månad; medan i medeltal tidsutdräkten synes uppgå till betydligt mindre än två veckor.

Särskildt dessa förhållanden jemte de vitsord, som gifvits handelsdomstolarne från franska justitie- och handelsdepartementens sida, gifva mig stöd för den tanken, att, då nu någonting ovilkorligen hos oss måste göras, det ej är äfventyrligt att hänvisa till den i Frankrike rådande ordningen som ett föredöme eller till en god ledning för oss i mångt och mycket — ehuru jag beklagar, att detta sträfvande ej vunnit en mer erfaren målsman.

Att utan vidare hit öfverflytta vare sig Frankrikes eller andra länders anordningar i fråga om handelsdomstolar faller mig visst icke in att yrka, men då institutionen inom andra länder visat sig synnerligen välsignelsebringande och särskildt inom Frankrike ganska säkert i hög grad bidragit dertill att — medan svindleriet frodas inom dess politiska verld — Frankrikes handelsstånd står aktadt och ansedt öfver hela verlden, vågar jag tro, att mycket för oss finnes att hemta från särskildt det landets erfarenhet uti ifrågavarande fall, när, såsom jag hoppas, snart kraftiga ansträngningar vidtagas för att komma ifrån det hos oss nu rådande tillståndet.

På grund af hvad jag nu här ofvan tagit mig friheten anföra, vågar jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillsätta en komité af så väl jurister som

representanter för handel, industri och sjöfart för utredning af frågan, huru vida icke införandet hos oss af särskilda handelsdomstolar efter utländskt föredöme i hög grad vore egnadt att stärka det allmänna förtroendet, befrämja näringslivets sunda utveckling samt särskildt befördra redbarhet i handel och vandel medborgare emellan, och för upprättande af förslag till lagstiftning i ämnet att Riksdagen föreläggas.

Stockholm den 28 januari 1893.

E. Åkerlund.